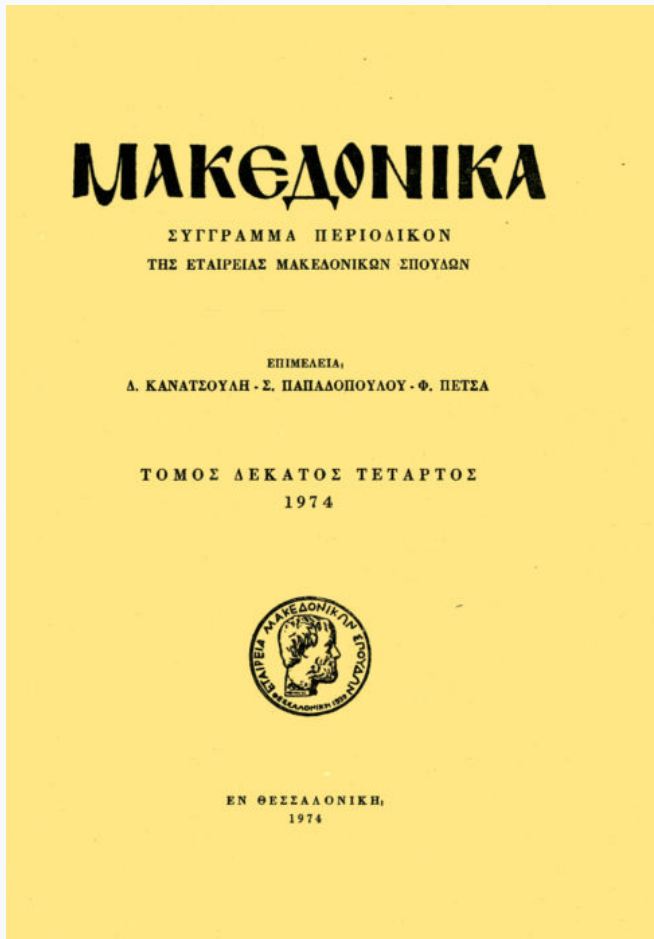

Μακεδονικά

Τόμ. 14, Αρ. 1 (1974)

Ανέκδοτα έγγραφα της Θάσου αναφερόμενα στο έθιμο του "παλληκαριάτικου" και "κοριτσιάτικου"

Κωνσταντίνος Ι. Χιόνης

doi: [10.12681/makedonika.579](https://doi.org/10.12681/makedonika.579)

Copyright © 2014, Κωνσταντίνος Ι. Χιόνης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χιόνης Κ. Ι. (1974). Ανέκδοτα έγγραφα της Θάσου αναφερόμενα στο έθιμο του "παλληκαριάτικου" και "κοριτσιάτικου". *Μακεδονικά*, 14(1), 139–150. <https://doi.org/10.12681/makedonika.579>

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ
ΣΤΟ ΕΘΙΜΟ ΤΟΥ «ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑΤΙΚΟΥ» ΚΑΙ «ΚΟΡΙΤΣΙΑΤΙΚΟΥ»

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1973, ἀπὸ τυχαία συζήτηση, εἶχα ἐπισημάνει τὰ δύο πρῶτα ἀρχεῖα τοῦ Κυριάκου Παρασχοῦδη καὶ Βασιλείου Μαθιαντώνη. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα ἤλθαν στὸ φῶς τριάντα ἀρχεῖα ἰδιωτῶν, ποὺ περιλαμβάνουν 2.500 ἔγγραφα περίπου. Τὸ πρόσφατο μάλιστα ἀρχεῖο, ποὺ βρέθηκε στὰ χέρια τοῦ κ. Βασιλείου Τζιάτα, περιλαμβάνει μία σειρά πολυτίμων ἐγγράφων, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας τοῦ προεστοῦ καὶ ὀπλαρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Χατζηγιῶργη Μεταξά. Ἡ ἀνεύρεσις αὐτὴ πρέπει νὰ θεωρηθῇ σημαντικό γεγονός, γιατί τὰ νέα ἔγγραφα, ποὺ εἶναι καὶ τὰ περισσότερα, συμπληρώνουν τὸ ἀρχεῖο τῆς μεγάλης αὐτῆς οἰκογενείας, ποὺ εἶχε διασκορπισθῇ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ θετοῦ γιοῦ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Χατζηγιῶργη, Δημητρίου Χ' Γιαξῆ ἢ Δημητροῦδη.

Ἐνα μέρος τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ, ποὺ εἶχε μεταφέρει ὁ ἱατρὸς Κωνσταντῖνος Δημητριάδης στὸ Λιμένα, ἐδημοσίευσε ὁ σεβαστός μου καθηγητὴς κ. Α. Βακαλόπουλος στὸν ΙΓ' τόμο τοῦ Ἀρχείου Ἰδιωτικοῦ Δικαίου. Ἄλλο μικρὸ μέρος, ποὺ ἦσαν κυρίως τίτλοι ἰδιοκτησίας, ἐκράτησε ὁ ἄλλος γιὸς τοῦ Δημητροῦδη, Γεώργιος Χ' Γιαξῆς. Τὸ μεγαλύτερο ὅμως μέρος τοῦ ἀρχείου τῆς οἰκογενείας αὐτῆς τὸ παρέλαβε, ἀπὸ τὸ παλιὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Θεολόγου, ὁ Γιάννης Τζιάτας, πατέρας τοῦ σημερινοῦ κατόχου κ. Βασιλείου Τζιάτα.

Τὰ ἔγγραφα, ποὺ βρίσκονται στὰ χέρια τοῦ κ. Βασιλείου Τζιάτα, εἶναι τὰ παλιότερα τῆς οἰκογενείας αὐτῆς. Ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ ἔτος 1731, ἀπὸ τὸν πρῶτο γεννάρχη Παπαγιαννάκη, ποὺ εἶναι ὁ προπάππος τοῦ προεστοῦ Χατζηγιῶργη, καὶ φθάνουν μέχρι τὸ ἔτος 1857. Σύντομη παρουσίαση τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ κάναμε στὴν τοπικὴ ἐφημερίδα «Ταχυδρόμος» τῆς Καβάλας στὰ φύλλα 16, 17 καὶ 18 Ὀκτωβρίου 1974.

Τὰ ἔγγραφα τῶν ἰδιωτικῶν ἀρχείων τῆς Θάσου προσφέρουν ἄφθονο ἱστορικὸ καὶ λαογραφικὸ ὕλικό, ποὺ παρέμεινε ἄγνωστο μέχρι σήμερα στὴν ἔρευνα. Ἀπὸ τὰ ἔγγραφα αὐτὰ παρελαύνουν πολυτίμες ἱστορικὲς μαρτυρίες κι ἐνδιαφέροντα ἔθιμα, ποὺ ἄλλα ἔχουν χαθῇ, ἄλλα ἔχουν ἀτονῆσει στὰ χρόνια μας. Δύο ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτά, ποὺ ἔχουν ἐξαφανισθῇ στίς μέρες μας, εἶναι τὸ ἔθιμο τοῦ «παλληκαριάτικου» καὶ τοῦ «κοριτσιατίκου».

Ὅταν σὲ παλιότερη συζήτησή μας ἡ Μαριγὼ Λασκαρίδου, ἀπὸ τὴν Ποταμιὰ τῆς Θάσου, εἶχε ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ κόρη τῆς Λασκαροῦδα, ποὺ παντρεύτηκε τὸ ἔτος 1939 τὸν ἀδελφὸ τοῦ πατέρα μου, Γεώργιο Χιόνη, ἔπρεπε

νά πάρη «κοριτσιάτικο», γιατί ὁ θεῖος μου ἦταν χῆρος καὶ ἡ κόρη της κοπέλα, δὲν τὴν εἶχα πιστέψει. Μοῦ φάνηκε ἀστεῖος ὁ ἰσχυρισμός της, γιατί κάτι τέτοιο δὲν εἶχα ἀκούσει ἀπὸ ἄλλους, Πρόσφατα ὁμως, μελετώντας τὰ ἔγγραφα, ποὺ εἶχα φωτοτυπήσει ἀπὸ τὰ θασίτικα ἰδιωτικά ἀρχεῖα, διαπίστωσα τὴν ἀλήθεια τοῦ ἰσχυρισμοῦ της. Συνάντησα μερικά ἔγγραφα, ποὺ ἀναφέρουν κι ἀποδεικνύουν τὰ ἔθιμα τοῦ «παλληκαριάτικου» καὶ τοῦ «κοριτσιάτικου» ποὺ ἐπέζησαν στὴ Θάσο ὡς τὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας.

Πρόγαμη ὀνομάζεται ἡ δωρεὰ ποὺ γίνεται ἀπὸ τὸν ἄνδρα στὴ γυναίκα γιὰ τὸ γάμο τους. Ὁ θεσμός αὐτὸς ἐμφανίσθηκε στὴν Ἀνατολὴ καὶ υἱοθετήθηκε καὶ ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο (βλ. Γ. Πετροπούλου, Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, Ἀθῆναι 1963, ἐκδ. β', σ. 1.220 κ.έ.). Ἡ πρόγαμη δωρεὰ γνώρισε πολλές διακυμάνσεις τόσο στὸ βυζαντινὸ δίκαιο, ὅσο καὶ στὸ ἑλληνικὸ ἐθιμικόν. Στὸ τελευταῖο μιὰ μορφή πρόγαμης δωρεᾶς, ὅπου ξεφεύγουμε ἀπὸ τὸν κανόνα τῆς παροχῆς ἀπὸ τὸν ἄνδρα στὴ γυναίκα, εἶναι τὸ «παλληκαριάτικο» ἢ «ἀγριλίκιο», δηλ. τὸ δῶρο ποὺ γίνεται ἀπὸ τὴ χήρα γυναίκα στὸ μελλοντικὸ της σύζυγο. Τὸ ἀντίστροφο ἔθιμο, δηλ. ἡ δωρεὰ τοῦ χήρου ἄνδρα στὴ μέλλουσα γυναίκα του, εἶναι βέβαια πρόγαμη δωρεὰ, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστὸ στὶς πηγές ποὺ μόρεσα νὰ ἐρευνήσω μὲ ἰδιαίτερο ὄνομα. Ἡ πρώτη ἰδιαίτερη μνεῖα βρέθηκε στὰ θασίτικα ἔγγραφα ποὺ παρακάτω δημοσιεύω καὶ ὀνομάζεται «κοριτσιάτικο».

Ἀπὸ τὰ ἔξι ἔγγραφα, ποὺ δημοσιεύουμε παρακάτω, τὰ τρία ἀναφέρονται στὸ παλληκαριάτικο καὶ τὰ ἄλλα τρία στὸ κοριτσιάτικο. Τὸ πρῶτο ἔγγραφο, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ Θεολόγο τῆς Θάσου, ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας Παρασχούδη, εἶναι τοῦ ἔτους 1754 καὶ κάνει ἀπλῶς μνεῖα τοῦ παλληκαριάτικου. Τὰ ὑπόλοιπα πέντε ἔγγραφα εἶναι προγαμιαῖες δωρεές καὶ προέρχονται ἀπὸ διάφορα ἀρχεῖα. Τὸ δεῦτερο ἔγγραφο, τοῦ ἔτους 1880, βρίσκεται σήμερα στὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο Καβάλας καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν Ποταμιά, ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς Μαρίας Σταματίου Λασκαρίδου, ποὺ ἀγοράσαμε πρόσφατα. Τὸ τρίτο, τοῦ ἔτους 1881, μᾶς τὸ ἀπέστειλε, μὲ πέντε ἄλλα πολὺτιμα ἔγγραφα, ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα ὁ γνωστὸς Θάσιος δικηγόρος Νικόλαος Βασιλικός, ὁ ὁποῖος τὰ εἶχε συγκεντρώσει κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δικηγορίας του στὴν Καβάλα. Ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα τρία ἔγγραφα, ποὺ βρίσκονται στὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο Καβάλας, τὸ τέταρτο καὶ ἕκτο προέρχονται ἀπὸ τὸ Θεολόγο, ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας Βασιλείου Μαθιαντώνη, τὸ πέμπτο ἀπὸ τὴν Ποταμιά, ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο Δημητρίου Κλημάτου. Στὰ δύο ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου Β. Μαθιαντώνη ἀναφέρεται ἀκόμη, ὅτι τὸ κοριτσιάτικο δίνεται «κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου», ἐνῶ στὸ πέμπτο ἔγγραφο τοῦ ἀρχείου Δ. Κλημάτου ἀναγράφεται ὅτι ἡ προγαμιαία δωρεὰ δίνεται γιὰ ἀσφάλεια τῆς μελλονύμου.

Ἐπειδὴ τὸ ἔθιμο τοῦ παλληκαριάτικου καὶ κοριτσιάτικου παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, γι' αὐτὸ δημοσιεύουμε τὰ ἴδια τὰ ἔγγραφα, ποὺ μνημονεύουν τὸ θεσμό αὐτό.

Ε Γ Γ Ρ Α Φ Α

I

1754 Ἰανουαρίου 16

Ὁ Παναγιώτης, τοῦ ὁποῖου τὸ ἐπίθετο δὲν ἀναφέρεται, ὁμολογεῖ ὅτι ἐπώλησε στὸ Βασιλικὸ τῆς Κιρανούδινας πέντε δέντρα, ἄξιας πέντε γροσιών, στὴ θέση Παλάτια, τὰ ὁποῖα εἶχε ὡς παλληκαριάτικα.

Τὸ ἔγγραφο εἶναι δίφυλλο κι ἔχει διαστάσεις $0,154 \times 0,110$. Τὸ κείμενο καὶ οἱ ὑπογραφές τῶν μαρτύρων καταλαμβάνουν τὴν πρώτη σελίδα καὶ ἔχουν γραφῇ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ γραφέα, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου δὲν ἀναφέρεται. Οἱ ὑπόλοιπες σελίδες εἶναι λευκές. Τὸ ἔγγραφο στὶς ἄκρες εἶναι λίγο κατεστραμμένο. Τὸ κείμενο σώζεται σὲ καλὴ κατάσταση καὶ ἡ γραφὴ εἶναι εὐανάγνωστη.

† {δ} δια τῆς {της} παρουσης ωμω /²λωγιας κι καθωλικῆς απωδιξεο(ς) /³ωμωλω(γῶ) εγῶ ω παναγιωτης πῶς /⁴επουλῖσα τω βασιλῖκω κιρανον /⁵δινας πε(ν)τὶ γρωσω(ν) δέντρα {τα} /⁶στα παλάτια κι τα εχω παλικά /⁷ριατικα δεν-τρα πεντὶ ἰγων /⁸πε(ν)τὶ και κανενας να μιν /⁹εχη να καμὶ τιπωτας κι διὰ /¹⁰τω βεβίων εδοθι ι παρουνσα μου /¹¹ωμωλωγία διὰ τῶν αξιωπιστων /¹²μαρτιρων /

¹³τιμιτης γιῶρσωτιρης⁹¹⁴γῖς πρωιστώς

σαπωντζι

¹⁵1754

γιανης δα

¹⁶εν μινι

μιανῶ

Ιναρίου

16

Ἡ μορφή τοῦ πολλητηρίου ἔγγραφου εἶναι ἡ τυπικὴ καὶ ἡ συνηθισμένη τῆς Θάσου. Ὁ τύπος αὐτὸς τῆς συντάξεως τῶν ἀγοραπωλησιῶν χρησιμοποιεῖται καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς τουρκοκρατίας στὴ Θάσο.

4-5. *βασιλῖκω κιρανουδινας*: ὁ πρῶτος γνωστὸς γενάρχης μιᾶς μεγάλης οἰκογενείας τοῦ Θεολόγου, ποὺ τὸ ὄνομά της χάνεται ἢ ἀλλάζει στὶς πρώτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰῶνα. Τὸ ἔγγραφο, ποὺ δημοσιεύουμε παραπάνω, εἶναι τὸ μόνο στὸ ὁποῖο ἀναγράφεται ὁ Βασιλικὸς μετ' τὸ ἐπίθετο Κιρανούδινας, ἐνῶ στὰ ὑπόλοιπα ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου Παρασχοῦδη ἀναφέρεται ὡς Κυρανούδης.

6. *παλάτια*: τοπωνύμιον, ποὺ βρίσκεται στὴν περιφέρεια Ἀστῖρης τῆς Κοινότητος Θεολόγου.

7. *ἰγων*: σὲ πολλὰ ἔγγραφα ἀγοραπωλησιῶν τῆς Θάσου συναντᾶται ἡ λέξις ἰγων ἀντὶ ἧγουν.

13-14. *σωτηρης σαπωντζι*: σ' άλλο έγγραφο, πού προέρχεται από το αρχείο της οικογενείας Μεταξά Δημητρίου και βρίσκεται στα χέρια του κ. Βασιλείου Τζιάτα, αναφέρεται ως σοτιρι σαπουτζι.

2

1880 'Ιουλίου 6

Ἡ Ἑλένη Λουρέντσου μεταβιβάζει τὴ μιστὴ πατρικὴ τῆς οἰκία καὶ δόλο-κληρο τὸ πατρικὸ τῆς χωράφι, στὴ θέση Λιονταρίνα, στὸν Ἰωάννη Βασιλείου, μὲ τὸν ὁποῖο ἔρχεται σὲ δευτέρω γάμο. Ἡ προγαμιαία αὐτῇ δωρεὰ δίδεται ὡς παλληκαριάτικο ἀμέσως μετὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου τῆς.

Δίφυλλο, διαστάσεων 0,295 × 0,208. Τὸ κείμενο μὲ τὶς ὑπογραφὰς τῶν μαρτύρων καταλαμβάνει τὴν πρώτη σελίδα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες τρεῖς σελίδες εἶναι λευκές. Ὑπογράφουν οἱ ἴδιοι οἱ μάρτυρες καὶ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ γραφέα Ἰωάννη Λασκαριδῆ. Τὸ κείμενο εἶναι εὐανάγνωστο καὶ καλосυνταγμένο.

Διὰ τοῦ παρόντος δῆλον γίνεται, οτι ἡ¹² Ἑλένη λουρέντσου ἰδίᾳ θελήσῃ ἀποφασί¹³σασα, ἵνα εἰς δευτερον γάμον ἔλθοῦσα, νὰ¹⁴ ἐπανδρενθῶ τὸν Ἰωάννην Βασιλείου, καὶ¹⁵ ἐπειδὴ εἰμι χήρα, δίδω αὐτῷ ὡς προγαμιαίαν¹⁶ δωρεάν (παλικαριάτικον) τὴν ἡμῶσιαν¹⁷ πατρικὴν οἰκίαν μου καὶ τὸ εἰς λιονταρίνα¹⁸ πατρικὸν μου χωράφι, ὅπερ συνορεύεται¹⁹ μετὰ τοῦ Ἀθανασίου Βασιλείου καὶ τοῦ Παντελοῦ²⁰δῃ. Ταῦτα ἀθροομήτω βουλῆσει γράψα²¹ σα εἰς τὸν συζηγόν Ἰωάννην κηρύσω αὐτὸν²² ἀπὸ τοῦδε κύριον τῶν κτημάτων αὐτῶν, πρὸς²³ ἐνδειξιν δὲ τοῦ κύρους ἐδόθη αὐτῷ ὑπογρα²⁴φεν παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου Ἀγίου Μαρωνείας καὶ παρὰ²⁵ τῶν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Μυστηρίου παρεν²⁶ρεθέντων. Ἐν Ποταμίᾳ τῇ 6 Ἰουλίου 1880. ²⁷ω του αγίου Μαρωνείας επιτροπος βεβαιοῖ |.

¹⁸ Ἀθανάσιος διμητρίου μαρτυρῶ |;

¹⁹ Χριστόδουλος Δ. Ραζὶς Μαρτυρῶ |

²⁰ Ἰωάννης Λασκαριδῆς ἔγραψεν |..

Τὰ ὀνόματα τῶν οἰκογενειῶν, πού ἀναφέρονται στὸ ἔγγραφο, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν στὴν Ποταμίᾳ τῆς Θάσου.

7. *Λιονταρίνα*: τοπωνύμιον πού ὑπάρχει στὴν Ποταμίᾳ.

13. *τοῦ κύρους*: ἀντὶ τοῦ κύρους.

14. Πάνω ἀπὸ τὴ φράση Ἅγιου Μαρωνείας καὶ μετὰ τοῦ διαστήματος τῶν στίχων 13 καὶ 14 ἀναγράφεται ἡ λέξις ἐπιτρόπου.

17. Σὲ κάθε χωρὶ τῆς Θάσου ὑπῆρχε ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, πού ἀντιπροσώπευε τὸ Μητροπολίτη καὶ ἐφρόντιζε γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τῶν δικαιωμάτων του.

20. Ἰωάννης Λασκαριδῆς: εἶναι ἀρκετὰ μορφωμένος γιὰ τὴν ἐποχὴ του. Γράφει σύντομα καὶ καθαρά. Μᾶς σώθηκε τὸ ἀρχεῖο του, τὸ ὁποῖο κατέχει ὁ καθηγητὴς Γεώργιος Ἀναγνώστου.

3

1881 Ἰουνίου 27

Ἡ σαραντάρα χήρα Αἰκατερίνη Δημητρίου πραγματοποιεῖ ὑπόσχεση, ποῦ εἶχε δώσει στὸν εἰκοσάχρονο σύζυγό της Ἰωάννη Γιαννάκη, μὲ τὸν ὁποῖο ἦλθε σὲ δεῦτερο γάμο, καὶ μεταβιβάζει σ' αὐτὸν μέρος τῆς ἀκινήτου περιουσίας της σὰν παλληκαριάτικο, μὲ τὴν ὑποχρέωση τῆς ἐπιστροφῆς τῶν κτημάτων της, μετὰ τὸ θάνατόν του, στοὺς κληρονόμους της, σὲ περίπτωση ἀποκτήσεως παιδιῶν ἀπὸ ἄλλη γυναῖκα.

Δίφυλλο, διαστάσεων 0,338×0,210. Τὸ κείμενο μὲ τὶς ὑπογραφὰς τῶν μαρτύρων καταλαμβάνει τὴν πρώτη σελίδα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες σελίδες εἶναι λευκές. Ὑπογράφουν οἱ ἴδιοι οἱ μάρτυρες καὶ ἀναφέρεται ὁ γραφέας, ποῦ εἶναι ὁ Ἰωάννης Λασκαρίδης, ποῦ ἔχει συντάξει καὶ τὸ προηγούμενο ἔγγραφο. Ἀλλωστε εὐκολα ἀναγνωρίζεται τὸ καλαμαράδικο στυλ τῆς γραφῆς του καὶ ἂν παρέλειπε ν' ἀναγράψῃ τὸ ὄνομά του.

† ὁ Μαρωνεῖας Ἱερώνυμος ἐπιβεβαίωι |

²Διὰ τοῦ παρόντος ἔγγραφον τύπον τακτικῆς δια³θηκῆς ὑπέχοντος ὁμολογῶ ὅτι ἡ ὑποφαινομένη Αἰκα ⁴τηρίνη Δημητρίου ἐλθοῦσα εἰς Βον γάμον ἐν ἡλικίᾳ ⁵α τεσσαρακονταετῇ μετὰ μόλις (20) εἰκοσαετους νέ⁶ου τοῦ Ἰωάννου Γιαννάκη ὑπεσχέθη⁷ν μὲ δωρήσω ⁷ διὰ παλικαριατικὸν τὰ ἀκόλουθα κτήματα. |

⁸τρία ἐλαϊόδενδρα εἰς Χαροκασιάδικα |

⁹δύο » εἰς λεμονι χωραφίον |

¹⁰ἓν » εἰς Μαντρινα Καλογερικὴν |

¹¹ἔν στρέμμα τσαῖριον καὶ δύο σκάλες ἀμπελοτοπον. ¹²Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀρμόδιον πρὸς τοῦτο ἔγγραφον μέχρι ¹³ τοῦδε δὲν ἐγένετο φοβουμένη δὲ καὶ τὸ αἰφνίδιον τοῦ ¹⁴ θανάτου διατίθημι τὰ ἀνωτέρω κτήματα εἰς τὴν ¹⁵ κατοχὴν καὶ κυριότητα αὐτοῦ ἐν ὅσῳ ζῇ μετὰ δὲ ¹⁶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἂν καὶ τέκνα ἀποκτήσῃ ἐξ ἅλ ¹⁷ λης γυναικὸς ἢ διατεθεῖσα αὐτῷ ἀνωτέρω περιον ¹⁸ σία νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τοὺς κληρονόμους μου. ¹⁹ Ταῦτα διαθέσασα οὕτως τὰ δὲ λοιπὰ κτήματά μου ²⁰ ἀφήρονσα εἰς τὴν μονογενῇ κόρη²¹ν μου τὴν ἐκ τοῦ ²¹ Αὐο²²ν μου ἀνδρὸς ὑποφάινομαι | ²² Ἐν Ποταμῇ τῇ 27 Ἰουνίου 1881 ²³ Κατερίνι Δημητρίου ὑποφάινομε εἰς τὰ ἀνοθεν ὡς ἀγράμα ²⁴ {μα}τι ἡπογράφωμε διὰ του Βασιλικὸν Νικολάον ὅστις κέ ²⁵ μαρτιροῖ |

²⁶Κ. Ἰωάννου προσκυνιτῆς μάρτυρο |

²⁷Χριστόδουλος Δημητρίου Μαρτυροῦ |

²⁸Ι. Λασκαρίδης γράφας μαρτυρεῖ.

1. Ἡ καλλιγραφικὴ ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ μητροπολίτου Μαρωνεῖας Ἱερωνίου, ποῦ ἐπιβεβαιώνει τὴν πράξη, δὲν ἔχει γραφῇ ἀπὸ τὸν ἴδιο το μητροπολίτη, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν γραφέα Ἰωάννη Λασκαρίδη, ποῦ ἔλαβε, φαίνεται, ἐντολὴ ἀπὸ τὸν ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο,

πού είχε δικαίωμα συντάξεως και επιβεβαιώσεως * των εγγράφων αυτών, από μέρους του μητροπολίτου. Οί γραμματεῖς τῆς Μητροπόλεως, καθὼς καὶ οἱ κατὰ τόπους ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι, μπορούσαν νὰ υπογράψουν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Μητροπολίτου. Ἐνα πλῆθος ἀνεκδότων εγγράφων ἀλλὰ καὶ δημοσιευμένων (βλ. Α. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἀνεκδοτα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, Ἀρχεῖον Ἰδιωτ. Δικαίου, τόμ. ΙΓ' 1946, σελ. 187 κ.έ., ἔγγρ. 7, 8, 9, 12, 13) ἀποδεικνύουν τὸ προνόμιο, ποὺ εἶχαν οἱ ἐκπρόσωποι αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου. Ἀναφέρονται ὁμως καὶ μερικὲς καταχρήσεις. Διαθήκη τοῦ ἔτους 1894, ποὺ συνέταξε ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Κάστρου Γιαννάκης Βασιλείου ἢ Βασιλικού, με ἐπιβεβαίωση τοῦ μητροπολίτου καὶ με σφραγίδα, μάλιστα, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μαρωνείας, χαρακτηρίζεται πλαστὴ καὶ ἀκυρνῶνεται με ἀπόφαση τοῦ Μεικτοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου τὸν ἐπόμενο χρόνο. Ἡ Διαθήκη καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Μ.Ε. Δικαστηρίου ποὺ βρίσκονται σήμερα στὰ χέρια μου, προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀνεκδοτὸ ἀρχεῖο τοῦ κ. Νικολάου Βασιλικού.

8. *Χαρακοπάδικα* : τοπωνύμιο, ποὺ συναντᾶται σὲ πολλὰ ἀνεκδοτα ἔγγραφα καὶ βρίσκεται στὴν Ποταμία.

10. *κολογερικήν* : ἀντὶ καλογερικῆν. Ἡ καλογερικὴ Μαντρινιὰ ὑπάρχει καὶ σήμερα.

11. *τσαίριον* : λιβάδι. Βλ. καὶ Α. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, ἔ.δ., σ. 191 ἔγγρ. 2, ὅπου ἡ ἴδια λέξις σ' ἔγγραφο τοῦ ἔτους 1793 ἀναφέρεται τσαίρι.

4

1878 Νοεμβρίου 15

Ὁ Ἰωάννης Ἀναστασίου Ἱατροῦ μεταβιβάζει, σάν κοριτσάτικο, στὴ δευτέρη γυναῖκα του Ἀννούδα Σκαρλάτη Ἀργυροπούλου τὴ μισθὴ οἰκία του με τὴν περιοχὴ τῆς, με τὴ συμφωνία τῆς ἐπιστροφῆς, μετὰ τὸ θάνατό τῆς, στὰ τέκνα τοῦ συζύγου τῆς, σὲ περίπτωσι μὴ ἀποκτήσεως δικῶν τῆς παιδιῶν. Ἄν ὅμως ἡ Ἀννούδα ἀποκτοῦσε παιδιά, τότε εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς πωλήσεως ἢ τῆς μεταβιβάσεως τοῦ μεριδίου τῆς στὰ δικὰ τῆς παιδιά.

Δίφυλλο, διαστάσεων 0,211×0,170. Τὸ κείμενο καταλαμβάνει τὴν πρώτη σελίδα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες τρεῖς σελίδες εἶναι λευκές. Στὸ ἀριστερὸ μέρος τοῦ κειμένου ἀφήνεται περιθώριο 2 ἑκατ. Ὁ γραφέας ἀρχιμανδρίτης Γαβριήλ, ποὺ μᾶς εἶναι γνωστὸς ἀπὸ πλῆθος ἄλλα ἀνεκδοτα ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, εἶναι καὶ ὁ μόνος μάρτυρας, ποὺ υπογράφει στὴν προγαμιαία αὐτῇ δωρεὰ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ἰωάννου Ἀναστασίου Ἱατροῦ, ποὺ δὲν ξέρει γράμματα καὶ δακτυλοτυπεῖ. Ἡ γραφὴ εἶναι καθαρὴ καὶ εὐανάγνωστη.

*Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος δῆλον ἀποκαθίσταται ὅτι ἐγὼ ὁ ὑπο/²φαι-
νόμενος Ἰωάννης Ἀναστασίον Ἱατροῦ, ἐπειδὴ ἐλθὼν εἰς δεῦτερον/³ γάμον καὶ
ἔλαβα εἰς νόμιμον σύζυγόν μου τὴν Ἀνούδα θυγάτηρ/⁴ σκαρλάτη Ἀργυροπού-
λου, καὶ κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου, ἔδωσα εἰς/⁵ τὴν ὀρφεΐσαν Ἀνούδα εἰς προ-
γαμιαίαν δωρεάν κορητσατήκον, τὸ/⁶ μισὸν ὅσπῃτιόν μου ἀνώγειον καὶ κατώ-
γειον καὶ με τὴν ἀνίκουσαν/⁷ αὐτῷ περιοχὴν του, ὅθεν ἀπὸ Σήμερον καὶ εἰς*

τὸ ἐξῆς θέλει εἶναι ⁸ τελεῖα πληρεξούσια καὶ ἰδιοκτήτῃσα εἰς τὴν ἄνωθεν μιστὴν οἰκίαν ⁹ ἢ ρηθείσα σύζυγός μου ἀνούδα, καὶ ἀνετηρέαστῃ ἐκ τῶν παίδων μου / ¹⁰ καὶ ἐφ' ὧλων τῶν συγγενῶν μου ἕως ὅτου ζῇ, καὶ ἄνευ τεκνο ¹¹ ποιήσεως. ἂν ὅμως ὅπερ μὴ γένοιτο {ι} καὶ συμβῇ θάνατος ἤθελεν ¹² προτελευτήσῃ ἡ ἀνούδα σύζυγός μου ἄνευ τεκνοποιήσεως, νὰ διαμένῃ ¹³ ἡ οἰκία μου εἰς τὰ παιδιά, ἡ δὲ καὶ τεκνοποίηση, ἔχει τὸ ἐλεύ ¹⁴ θερον ἢ σύζυγός μου Ἄνούδα, νὰ πωλήσῃ τὴν ἄνωθεν οἰκίαν ἄνευ ¹⁵ δίστως, εἰς ὅποιον πρόσωπον θέλει, ἢ εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς νὰ τὸ δίδῃ, ¹⁶ ὅθεν ἐγένετο τὸ παρόν μου καὶ ἐπεδῶθῃ αὐτῇ ἵνα ἰσχύῃ εἰς ἔνδειξιν ¹⁷ καὶ ἀσφάλειαν διηγεκῇ ἐν παντὶ δικαστηρίῳ δικαιοσύνης καὶ ὑποφαί / ¹⁸ νομαί. Θάσου θεολόγος τῇ 15 Νοεμβρίου 1878 ¹⁹ Κάγῳ δ' Ἰωάννης Ἀναστασίον Ἰατροῦ ὑπόσχομαι καὶ διὰ τὸν ἀγρὰμ ²⁰ ματόν μου ὑπογράφωμαι διὰ χειρὸς τοῦ γράφα ἐγὼ δακτυλοποιῶ. ²¹ Ἀρχιμανδρίτης Γαβριὴλ ἐκ στόματος αὐτοῦ γράφω καὶ μωρτυρῶ

6. κατώγωνιον: ὁ γραφέας ἀρχιμανδρίτης Γαβριὴλ χρησιμοποιεῖ τὴ γλώσσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Στὴν ὁμιλουμένη λέγεται κατώγι.

9. ἀνετηρέαστῃ ἐκ τῶν παίδων μου: ὁ Ἰωάννης Ἀναστασίου Ἰατροῦ εἶχε ἀποκτήσει παιδιά ἀπὸ τὴν πρώτη του γυναῖκα, τὰ ὅποια δὲν ἀναφέρονται στὴν προγαμία αὐτῇ δωρεά.

13. ἢ δέ: εἶναι ὑποθετικὸ καὶ πρέπει νὰ γραφῇ εἰ.

5

1896 Ἀπριλίου 21

Ὁ Ἰωάννης Δημητρίου μεταβιβάζει τὴν ἡμέρα τῆς τελέσεως τοῦ δευτέρου γάμου του ἓνα μέρος τῆς ἀκινήτου περιουσίας του στὴ μέλλουσα σύζυγὸ τοῦ Μαρίας Δημητρίου Βαρσαμᾶ.

Τὸ ἔγγραφο ἔχει ὕψος 0,271 καὶ πλάτος 0,210. Ἀπὸ τὸ δεύτερο φύλλο ἔχει ἀπομείνει ἓνα μέρος μόνο, ἐκεῖνο πάνω στὸ ὁποῖο ἀναγράφεται ἡ περίληψη, ποῦ βρίσκεται στὴν 4η σελίδα: «μαρίας τοῦ γραψιμοῦ Ἀντρός τις». Τὸ μέρος αὐτὸ καταλαμβάνει τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς ἀρχικῆς του ἐκτάσεως. Τὸ κόσμιμο ὀλοκλήρου ἢ μέρους μόνο τοῦ δευτέρου φύλλου τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου Δημητρίου Κλημάτου ἐγινε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κατοχῆς (1940-44) ἀπὸ τὸν ἐγγονὸ Δημήτριο Κλημάτο, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ χαρτί ὡς τσιγαρόχαρτο. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως ὁμολόγησε ὁ Δημήτριος Κλημάτος, κάτοχος τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ, κατέστρεψε γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ ἄλλα πολλὰ ἔγγραφα, ποῦ θεώρησε ἄχρηστα. Τὸ κείμενο τοῦ ἐγγράφου, ποῦ δημοσιεύουμε, εἶναι καλλιγραφικὰ γραμμένο, εὐανάγνωστο καὶ ὀρθογραφημένο. Δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ καλλιγράφου γραφέα. Τὸ κείμενο καὶ οἱ ὑπογραφές τῶν δύο μαρτύρων καταλαμβάνουν τὴν πρώτη σελίδα.

²Εγγραφον προγαμιαίας δωρεᾶς /

²Ο ὑποφαινόμενος Ἰωάννης Δημητρίου δηλοποιῶ ὅτι σήμερον ἔρχομαι³ εἰς γάμον κοινωνίαν μετὰ τῆς Μαρίας θυγατρὸς Δημητρίου Βαρσαμά⁴ καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ ἔρχομαι εἰς δεύτερον γάμον αὕτη δὲ εἰς πρῶτον δίδω εἰς αὐτὴν /
⁵πρὸς ἀσφάλειάν τῆς ἐπὶ λόγου προγαμιαίας δωρεᾶς τὰ ἑξῆς. αὐν) Τὴν ἡμίσει /
⁶αν οἰκίαν μου. βον) Μιάς λάντας κῆπον ὅπισθεν τῆς οἰκίας μου μετὰ τῶν ἐντὸς /
⁷αὐτῆς καθεριδίων μου. Καὶ γον) Ὅκτῳ Ν. 8 ἐλαιόδενδρα τοῦτέστι ἐν Ν.1 εἰς Βα /
⁸ῖνάρη χωράφιον θεοδοσίον Βασιλούδη, τρία Ν. 3 εἰς Μαγαζίον χωράφιον /
⁹Λιουσάβας, ἐν Ν.1 εἰς Παπακλημάτη χωράφι Νικολάον Ἀντωνίου, ἐν Ν.1 /
¹⁰εἰς Παγιάδικα χωράφιον Χριστοδουλάδικον, ἐν Ν.1. εἰς Κηράναν χωράφιον /
¹¹Δημητρίου Ἀρσένη, καὶ ἐν Ν.1 εἰς Παγιάδικα χωράφιον Δημητρίου /¹²Κου-
 τλή. Ταῦτα λοιπὸν δωροῦμαι μετ' ἄκρας εὐχαριστήσεως τῇ διαληφθείσῃ μελ /
¹³λονύμφῃ μοι Μαρία θυγατρὶ Δημητρίου Βαρσαμά ἅτινα πλέον θὰ θεωρῶν¹⁴ται
 ἴδια κτήματα αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων τὰ ὅποια θὰ ἀποκτήσωμεν ἡμεῖς οἱ¹⁵ μελ-
 λόνυμοι. Ἐφ' ᾧ ἐγένετο τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν ἐγγραφον προγαμιαίας δω /
¹⁶ρεᾶς καὶ εἰς τὴν περὶ τοῦτου ἐνδειξιν ἵνα ἰσχύῃ ἐνθα δὴ καὶ υποφαινόμεαι. /

¹⁷Τῇ 21ῇ Ἀπριλίον 1896 Ποταμία

¹⁸ἠωανις διμιτριον ηποφενομε δια χιρός

¹⁹πατάβασιληον ωσστης και μαρτιρι

²⁰Γεώργιος Νικολάου μάρτυς

3. Δημητρίου Βαρσαμά: ἄλλα ἔγγραφα, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ ἴδιο ἀρχεῖο τὸν ἀναφέρουν ὡς Δημήτριο Κλημάτο.

7-12. Τὰ ὀνόματα τῶν κατόχων τῶν χωραφίων ἔχουν ἀλλάξει, τὰ τοπωνύμια ὁμῶς ὑπάρχουν καὶ σήμερα.

6

1920 Ὀκτωβρίου 26

Ὁ Κωνσταντῖνος Χριστοδούλου, ποὺ πρόκειται νᾶλθῃ σὲ δεύτερο γάμο μετ' τῆ Σωτηρία Ἰωάννου Πιστέλλα, μεταβιβάζει τὴ μισθ οἰκία του καὶ ἓνα χωράφι στὶς Πολίτες στὴ μέλλουσα σύζυγό του, μετ' τῇ συμφωνίᾳ ὅτι ἡ οἰκία, ποὺ βρίσκεται στὴν κατοχὴ τῆς μητέρας τοῦ Κωνσταντίνου Χριστοδούλου, θὰ περιέλθῃ στὴν ἐξουσία τῆς μελλονύμφου μετὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας του.

Τὸ ἔγγραφο εἶναι ἓνα μόνο φύλλο, ποὺ ἔχει διαστάσεις 0,298×0,198. Τὸ κείμενο καὶ οἱ ὑπογραφές τῶν μαρτύρων καταλαμβάνουν τὴν πρώτη σελίδα. Ὑπογράφουν τὴν προγαμιαία αὐτὴ δωρεὰ πέντε μάρτυρες, ὁ ἱερέας τῆς συνοικίας καὶ ὁ ἴδιος ὁ δωρητὴς Κ. Χριστοδούλου. Οἱ ὑπογραφές τῶν πέντε μαρτύρων εἶναι γραμμένες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ συντάκτη καὶ γραφεία τοῦ κειμένου. Ἰδιόχειρες εἶναι οἱ ὑπογραφές τοῦ ἱερέα τῆς συνοικίας καὶ τοῦ δωρητοῦ. Τὸ κείμενο εἶναι καλλιγραφικὰ γραμμένο κι εὐανάγνωστο.

Προγαμιαία Δωρεά/

² Σήμερον τὴν εἰκοστὴν ἔκτην ³ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἐνεακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ⁴ ἔτους ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν δην μ.μ. ὁ ὑποφαινόμε/νος Κωνσταντῖνος Χριστοδοῦλον, Μέλлон νὰ ἔλθω εἰς δεύτερον με ⁵ τὰ τῆς Δεσπο(ι)νίδος Σωτηρίας Ἰωάννου Πιστέλλα τὸ γένος Δίδω εἰς ⁶ αὐτὴν ὡς προγαμιαίαν Δωρεὰν καὶ κατὰ τὸ ἔθιμον το(ῦ) τόπου μας, ⁷ τὴν ἡμίσειαν οἰκίαν μου μετὰ τῆς εὐρισκομένης περιοχῆς της ⁸ οὕσα ἐλευθέρα παντὸς χρέους καὶ παρ' οὐδενὸς ἐνοχλημένη. ⁹ Ὡσαύτως καὶ τὸ χωράφιον εὐρισκόμεν(ον) εἰς τοποθεσίαν Πολίτης καὶ ¹⁰ συνορενόμενον μετὰ τοῦ Σ. Βαμβούρη καὶ Ψαυρογιάννη. ¹¹ Κατεχομένη δὲ ἡ περὶ οὗ πρόκειται οἰκία μου παρὰ τῆς Μητρὸς / ¹² μου μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μητρὸς μου θὰ εἶναι ὑπὸ τὴν ιδι(ο) ¹³ ὁκτησίαν τῆς μελλούσης Συζύγου Σωτηρίας Ἰωάννου Πιστέλλα ¹⁴ ἥτις θὰ εἶναι ἀνενόητος εἰς τὴν προγαμιαίαν Δωρεὰν ¹⁵ παρ' οὐδενός. ¹⁶ Δι' ὃ ἐγένετο τὸ παρὸν προικοσύμφωνον ὑπογεγραμμένον παρὰ ¹⁷ τοῦ Ἱερέως τῆς Συνοικίας καὶ παρ' ἀξιοπρίστου Μαρτύρου ¹⁸ καὶ εἰς ἐνδειξιν ὑποφαινομαι. /

Ἦ

Ἱερεὺς τῆς Συνοικίας

Οἱ

Πατὰ Κυριακοῦ

Μάρτυρες

Ἰωάννης Μάνθος

Μεταξᾶς Μαθιαντόνη

Δ. Βαγγέλης

Β. Ἱ. Κρίτος

Γεώργιος Γκαῖκα

Ἐν Θεολόγῳ τῇ 26 / 10 / 20.

Ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν.

Κ. Χριστοδοῦλον

*Ὅλα τὰ ὀνόματα, ποὺ ἀναφέρονται στὴν προγαμιαία αὐτὴ δωρεά, μᾶς εἶναι γνωστά. Ἐχουν πεθάνει βέβαια ὅλοι ὅσοι ἀναγράφονται στὸ ἔγγραφο, μὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια τους.

10. Πολίτης: ἀντὶ Πολίτες. Εἶναι τοπωνύμιο, ποὺ βρίσκεται στὴν περιοχὴ τοῦ Θεολόγου. Παλιότερα ἦταν συνοικισμός, ποὺ ἔγινε, ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοση, ἀπὸ κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωση. Τὸ ἀρχικὸ ὄνομα τοῦ συνοικισμοῦ ἦταν Κωνσταντινοπολίτες. Ἀργότερα χάριν συντομίας ὀνομάσθηκε Πολίτες, ὄνομα ποὺ ἐπεκράτησε καὶ παρέμεινε ὡς τῆς μέρες μας. Ὑπάρχουν σήμερα οἱ ἄνω Πολίτες καὶ οἱ κάτω Πολίτες καὶ σφύζονται δύο μικρὰ παρεκκλήσια στὸ μέρος ἐκεῖνο. Οἱ κάτοικοι τοῦ συνοικισμοῦ αὐτοῦ μὲ τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων παραλιακῶν συνοικισμῶν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Θάσου, ποὺ ἀπεσύρθησαν στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ νησιοῦ, ἀπέτελεσαν τὴν Κοινότητα Θεολόγου, ποὺ ἐδρασε στοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας.

Σποραδικὲς μαρτυρίες προγαμιαίων δωρεῶν ἀναφέρονται καὶ σ' ἄλλα ἔγγραφα. Πρόσφατα, μάλιστα, στὸν κώδικα τῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρφανῶν Ραχωνίου Θάσου, συνάντησα πράξη καταχωρημένη ἀπὸ τὴν ἐγγχώρια Ὁρφανοεπιτροπὴ, ποὺ μνημονεύει προγαμιαία δωρεά, ποὺ ἔγινε στὸ Γιοβάνη Πέσου ἀπὸ τὴ γυναῖκα του, ποὺ εἶχε πεθάνει τὸ ἔτος 1881. Τὸ παλληγκαριάτικο,

πού έλαβε ό Γιοβάνης Πέσου από τή γυναίκα του, δέχεται νά τό παραχωρήσει στά όρφανά παιδιά τής γυναίκας του, άρκει ν' ανέλαμβάναν τά όρφανά τήν πληρωμή τοῦ χρέους του, πού έφθανε τό ποσόν τῶν 700 γροσιών. Ἡ περιουσία τής γυναίκας του ήταν μία οἰκία καί ένας κήπος. Τά μισά όμως ἀπ' αὐτά είχαν παραχωρηθῇ σάν παλληκαριάτικο στό Γιοβάνη Πέσου. Ἀντιγράψαμε τήν πράξη τής Ὀρφανοεπιτροπῆς, πού έχει ὡς ἐξῆς¹:

† Ὀρφανὰ Αἰκατερόνης καί Ἀντωνίου /² μία οἰκία, εἰς κήπος τὰ ὁποῖα τὰ ἡμῦσι κῆπον /³ καί οἰκίαν έχει παραχωρημένα μέ ἔγραφον ὡς προγα /⁴ μνέαν δωρεάν εἰς τόν ἐπιζόντα Γιοβάνην Πέσου /⁵ ἐπι παρὸνσία τοῦ Ἀρχιερέως καί Δημογερόντων θεο /⁶ ρηθεῖσα ἡ ὑπόθεσις Αὕτη παρεδέχθη ὁ ἄνω ρειθεῖς /⁷ Γιοβάνης Πέσου νά ἀπαλαχθῇ ἀπό τὰ χρέη τὰ ὁποῖα /⁸ ἐχρεώθη ἐν κερῶ οἶον ἔζη ἡ συζυγός του νά τὰ ἀναδεχθοῦν /⁹ τὰ ὀρφανὰ ἕως ἑπτακόσια Ἀριθ. 700 γρ. καί νά ἀφῶση εἰς τὰ ὀρφα /¹⁰ νά τήν ἡμῦσι οἰκίαν καί ἡμῦσι κῆπον τὰ ὁποῖα ἔχει μέ /¹¹ ἔγγραφον ὡς προγαμνέαν δωρεάν καθὼς παραδίδει καί τό ἔγ /¹² γραφον εἰς τήν ἐπιτροπήν τῶν ὀρφανόν. Βουλῶρον τῇ 16 /¹³ Ἀγούστου 1881. /¹⁴ Γιοβάνης Πέσου διὰ χιρὸς Βασιλείου κοσταντίνου παραδέ /¹⁵ χεται τὰ ἄνοθεν ἐγὼ δς ἀγράματος βάζοντό σμίμον τοῦ σταβροῦ † /¹⁶ Δ. Καραγιαννόπουλος /¹⁷ Κ. γιοργίου /¹⁸ Στηλειανὸς Γιοργίου.

2. Ἀναγράφεται στὸν κώδικα εἰς ἀντί τοῦ ὀρθοῦ εἰς.

Ἄλλο ἓνα σημαντικό ἔγγραφο, πού ἀναφέρεται στό ἔθιμο τοῦ κοριτσιάτικου, βρίσκεται στά χέρια τοῦ συνταξιούχου δημοδιδασκάλου κ. Νικολάου Ἀργυρίου, πού ἀσχολήθηκε παλιότερα μέ τὰ λαογραφικά τής Θάσου. Τό περιεχόμενο τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ τό μελέτησα μετά τή σύνθεσι τής ἐργασίας μου. Προέρχεται ἀπό τήν Καλλιράχη καί ἡ μεταβίβασι τοῦ κοριτσιάτικου γίνεται ἀρκετά χρόνια μετά τὸν γάμον. Ἀπὸ τήν περίπτωσι αὕτη, καθὼς κι ἀπὸ τήν ἄλλη τοῦ εἰκοσάχρονου νέου, πού εἶδαμε νά λαμβάνη τό παλληκαριάτικο ἀπὸ τήν σαραντάχρονη χήρα μετά τό γάμο, ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ προφορικὴ ὑπόσχεσι τοῦ συζύγου ἢ τής συζύγου, πού ὠφελεῖ νά δώσι τό κοριτσιάτικο ἢ τό παλληκαριάτικο, ἀρκοῦσε πολλὰς φορὲς γιὰ νά γίνη ὁ γάμος. Κι ἐνῶ στὴν περίπτωσι τοῦ εἰκοσάχρονου νέου, ὅπως καί ἄλλων προγαμνιῶν δωρεῶν, ὑπάρχουν περιορισμοὶ γιὰ τήν μελλοντικὴ τύχη τής ἀκίνητης περιουσίας πού μεταβιβάζεται, στό ἔγγραφο αὐτό δὲν ὑπάρχει κανένας περιορισμὸς καί ἡ σύζυγος εἶναι ἐλεύθερη νά τήν διαθέσι κατὰ βούλησι.

1. Ὁ κώδικας τής Ὀρφανοεπιτροπῆς Ραχωνίου μεταφέρθηκε ἀπὸ τὸν πρῶν μητροπολίτη Φιλίππων-Νεαπόλεως καί Θάσου κ. Ἀλέξανδρο στὸν Ἅγιο Σίλα, ὕστερα ἀπὸ ὑπόδειξή μου, γιὰ νά τοποθετηθῇ στό Ἐκκλησιαστικὸν Μουσεῖον, πού πρόκειται νά ἰδρυθῇ καί νά λειτουργήσι μελλοντικά.

Διαπιστώνεται ἀκόμα ὅτι τὸ πατροπαράδοτο ἔθιμο τὸ τηροῦσαν πάντοτε οἱ Θάσιοι, ἔστω καὶ ἂν πραγματοποιοῦσαν μερικές φορές τὴν ὀφειλόμενη μεταβίβαση σὲ πολὺ μεταγενέστερο χρόνο. Στὴν πράξη αὐτὴ τῆς μεταβιβάσεως τοῦ κοριτσιάτικου προβαίνει ὁ Καλλιραχιώτης Γεώργιος Δημητρίου, ἀπὸ τῆς μιᾶς γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ παλαιὰ τοῦ ὑπόσχεση, ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος του. Ἀναφέρουμε αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα: *Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ γράμματος δηλοποιῶ ἐγὼ ὁ γεώργιος Δημητρίου... ἐπειδὴ ἤμουν χηρενόμενος ὑπεσχέθην νὰ δώσω εἰς αὐτὴν μερικὰ κτήματα ἐκ τῶν ἰδίων μου κτιμάτων διὰ κοριτσιάτικα κατὰ τῆς πατρίδος μου τὰ ἔθιμα... Στὴ συνέχεια μεταβιβάζει στὴ γυναῖκα τοῦ ἐπὶ ἐλαιόδενδρα, μισθὴ οἰκία, κῆπο κ.ἄ., καθὼς καὶ 24 μελίσσια καὶ ἓνα χάλκωμα¹, ποὺ τὰ εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν πατέρα της. Καὶ τελειώνει τὸ ἔγγραφο μὲ τὰ ἑξῆς: Ὅθεν τὰ ἀνωτέρω κτήματα ὅπου ἐγὼ ἐξ ἰδίων μου τῆς ἐχάρισα καθὼς καὶ τὰ διαληφθέντα μελίσσια καὶ τὸ χάλκομα τοῦ πατρός της καὶ θέλει τὰ μετέρχεται ὡς θέλει καὶ βούλετε καὶ δὲν ἔχει δίκαιον νὰ τὴν ἐνοχλήσῃ τις δι' αὐτὰ ἀλλὰ θὰ ἦναι ἀνενόχλητος περὶ αὐτὰ διότι ἐγὼ ἐκεῖνα ὅπου τῆς ἐχάρισα τὰ ἔδωσα μὲ εὐχαρίστησιν μου. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν ἐγένετο τὸ παρὸν μου καὶ ἐνηχορήσθη εἰς χήρας αὐτῆς διὰ νὰ ἔχῃ τὸ κήρος διὰ πάντα. 1872 Ἰανουαρίον 1.*

γεώργιος δημητρίου βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν καὶ ὡς ἀγράμματος ὑποσημαινοῦμαι διὰ χειρὸς τοῦ γράφαντος Κωνσταντίνου Οἰκονόμου.
Παπακωνσταντίνου Οἰκονόμου γράφας μαρτυρῶ.
Κωνσταντίνος δημητρίου μαρτυρῶ.

Τὸ παλληκαριάτικο ἢ τὸ κοριτσιάτικο ἦταν ἓνα εἶδος ἀποζημιώσεως, ποὺ κατέβαλε ὡς ἀντιστάθμισμα ὁ ἓνας τῶν συζύγων, ποὺ ἐρχόταν σὲ δεύτερο γάμο, πρὸς τὸν ἄλλο, ποὺ πραγματοποιοῦσε τὸν πρῶτο τοῦ γάμο. Δὲν γνωρίζουμε τὴν προέλευσιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἔθιμου. Πρέπει ὅμως ν' ἀναγεται σὲ πολὺ παλιὰ χρόνια. Ὁ κ. Ν. Πανταζόπουλος ἀναφέρει πῶς τὸ παλληκαριάτικο (ἀγριλίκι) ὑπενθυμίζει παλιότερο ἀνάλογο θεσμό, ποὺ ἴσχυε ἤδη πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ὠνομαζόταν «θεώρητρον»².

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΧΙΟΝΗΣ

1. Χάλκομα: μεγάλο χάλκινο καζάνι.

2. Βλ. Ν. Ι. Πανταζοπούλου, Ἀπὸ τῆς λογίας παραδόσεως εἰς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα, Ἀθῆναι 1947, σ. 333.

RÉSUMÉ

Constantin Chionis, Documents inédits de Thassos, concernant les coutumes «Pallikariatico» et «Coritsiatico».

Le «pallikariatico» et «coritsiatico» sont des institutions importantes qui ont duré de longues années à Thassos. Le premier témoignage se rapporte à un document de 1754, tandis que le dernier témoignage se rapporte à un document de 1920.

La femme qui convolait en secondes noces avec un «pallikari» (jeune homme) devait transférer une partie de sa fortune, («pallikariatico»), à son nouveau mari qui se mariait pour la première fois. Il en était de même de l'homme qui convolait en secondes noces avec une jeune fille: il devait donner «coritsiatico» à sa nouvelle femme. Ce transfert d'une partie de la fortune s'appelait don pré-nuptial.

Nous ignorons la provenance et le développement de cette coutume, mais elle doit remonter à une époque très ancienne.